

0:00:52

(Kommentar) Noch vor fünfzehn Jahre hätten wir diesen Weg nicht befahren dürfen. Eine Militärpatrouille hätte uns wegen eines ernsthaften Verdachts der Spionage angehalten. Wir haben nämlich die Grenze des ehemaligen militärischen Sperrgebietes überschritten, die für lange Zeit auf den Landkarten nur einen weißen unbekanntem Ort abgegrenzte. Uns es war das Jahr 1991, wo der letzte Soldat abgezogen war und dieses geheimnisvolle Gebiet die Zeugenschaft einer düsteren Zeit ablegte.

(Komentář) Ještě před patnácti lety bychom na tuto cestu nevjeli. Vojenská hlídka by nás zastavila pro vážné podezření ze špionáže. Překročili jsme totiž hranice bývalého vojenského prostoru, které po dlouhou dobu vymezovaly bílé místo na mapě. A byl to rok 1991, kdy odešel poslední voják a tajemný kraj vydal fragmenty svědectví ponuré doby.

0:01:26

(Kommentar) Wir suchten weder unterirdische Flugplätze mit nuklearen Schutzräumen noch vergessene Raketen. Die Heimlichkeit bringt immer eine Prise von Einbildung und sensationelle Pseudorätsel mit. Stellen Sie sich aber ein Gebiet vor, wo tausende Menschen lebten. Und die waren eines Tages plötzlich fort und hinterließen eine aus der Handlung ausgerissene Szene. Es sind nicht nur Betonbunker und Stacheldrähte. Eine Schule mit kreischenden Kindern, ein Kino mit gespannten Zuschauern oder ein verworfenes Notizheft. OK, fünfzehn Jahre sind genug - die eingerichteten Städte und militärischen Bauten wurden zu Ruinen. Was ist aber eine Ruine? Ein eingeschlagenes Haus? Verwachsene Betonbautafeln? Oder auch Wände, die Lachen und Weinen schluckten, wo sich ein kleiner Bube Bilder der militärischen Lastkraftwagen aufklebte?

„...präsentiert, eine Dokumentaraufnahme, Menschen und Ruinen oder das Leben des ehemaligen militärischen Sperrgebiets *Ralsko*.

(Komentář) Nehledali jsme žádné podzemní letiště s jaderným krytím, ani zapomenuté rakety. Tajemno s sebou vždy přináší špetku domýšlivosti a senzační pseudozáhady. Představte si ale oblast, kde žili tisíce lidí. A ti jednoho dne odešli a zanechali po sobě scénu vytrženou z děje. Nejsou to jen betonové bunkry a ostnaté dráty. Škola vřískajících dětí, kino napjatých diváků nebo pohozený zápisník. Pravda, patnáct let stačí, aby se zařízená města a vojenské stavby proměnili v ruiny. Co je ale ruina? Rozbitý barák? Zarostlé betonové panely? Nebo také zdi, které hltaly smích i pláč, kde si malý kluk lepil obrázky vojenských nákladňáků.

Titulky: uvádí, studentský dokumentární snímek, Lidé a ruiny aneb Život bývalého vojenského prostoru Ralsko.

0:03:18

(Kommentar) Hier hatte das Ganze begonnen. Wir sind durch den Ort *Ploužnice* gefahren und befahren jetzt den Flugplatz *Hradčany*. Zur Zeit der ersten tschechoslowakischen Republik hätten wir die Berge vor uns nicht sehen können. Hier erstreckte sich ein Wald. Bestimmt hätte uns damals ein Urlauber begrüßt, der von der nicht weit entfernten Ortschaft *Hradčany* spazieren geht. Der lokale *Hradčanský-Teich* war nämlich das Zentrum eines weithin bekannten Erholungsgebietes. Ruhe und Erholung lockten auch Bewohner aus Prag an. Sandstrand, klares Wasser und unberührte Natur in der Umgebung.

(Komentář) Tady to všechno začalo. Projeli jsme Ploužnici a vjíždíme na letiště v Hradčanech. Za

první republiky bychom hory před námi neviděli. Byl tu les. Určitě by nás pozdravil nějaký rekreant, který si udělal vycházku z nedaleké obce Hradčany. Místní Hradčanský rybník byl totiž centrem vyhlášené rekreační zóny. Za klidem sem jezdili i obyvatelé Prahy. Písečná pláž, čistá voda a panenská příroda v okolí.

0:03:49

(Kommentar) Der zweite Weltkrieg brachte dem Ort den neuen Namen *Kummer*. Kurz vor dem Kriegsende wurde dieses Gebiet von der deutsche Wehrmacht besetzt. Den Erinnerungen der Leute des Ortes nach ist hier auch der Oberst Hans Ulrich Rudel erschienen, Träger des höchsten deutschen Tapferkeitsordens. Bei der Kapitulation Deutschlands wollte er seine Leute mit dem Flugzeug zum Flughafen in Kitzingen, in die amerikanische Zone, retten.

(Komentář) Druhá světová válka přinesla obci nový název Kummer. Těsně před koncem si tento prostor zabral německý Wehrmacht. Slovy pamětníků se tu objevil i plukovník Hans Ulrich Rudel. Nositel nejvyššího německého vyznamenání za statečnost. Při kapitulaci Německa chtěl zachránit své lidi letem na letiště Kitzingen do americké zóny.

0:04:12

(Kommentar) Die Fläche, auf der wir uns gerade befinden, war nur aus Schotter und der gerodete Raum nur halb groß. Einen Monat nachdem dieses Gelände fertig gebaut worden war, wurde es von der amerikanischen Luftwaffe bombardiert. Nachdem die Deutschen weggezogen sind, blieben hier etwa 50 Flugzeuge. Durchweg Wracks.

(Komentář) Plocha, po které jedeme, byla jenom štěrková a vykácený prostor poloviční. Měsíc po jejím zbudování však byla bombardována americkým letectvem. Když Němci odešli, zůstalo po nich asi 50 letadel. Vesměs vraků.

0:04:28

(Kommentar) Im Juni 1945 ist an dieser Stelle unser Truppenteil *Strážní letka (Wachtstaffel)* angekommen. Die Militärverwaltung hat für sie in *Hradčany* ein Lager gebaut. Sogar der Armeegeneral Alois Vicherek ist hergekommen um sich diesen Flugplatz persönlich anzusehen. Die für die Übungszwecke bestimmte Fläche genügte nicht mehr. Das Landwirtschaftsministerium hat es also zugelassen, weitere 250 Ha zu roden. Die Erweiterung hat der Oberstleutnant der Luftwaffe Robert Grunt beaufsichtigt. Das war schon der Beginn einer langen militärischen Ära. Lassen Sie uns aber die Ereignisse nicht vorgreifen.

(Komentář) V červnu 1945 na místo dorazil náš útvar jménem Strážní letka. Vojenská správa jim v Hradčanech vybuodovala tábor. Letiště si dokonce přijel prohlédnout armádní generál Alois Vicherek. Plocha pro výcvik postupně přestala stačit. A tak ministerstvo zemědělství v lednu 1948 povolilo odlesnění dalších 250 ha. Na rozšíření dohlížel podplukovník letectva Robert Grunt. To už byl počátek dlouhé vojenské éry. Ale nepředbíhejme.

0:05:51

(Kommentar) Genauso wie an anderen Orten, herrschte auch hier zwischen *Bezděz* und *Ralsko* das Nachkriegschaos. Es entstanden Nationalkomitees, deren Zusammensetzung sich oft änderte, als auch verschiedene Vereine - z.B. Feuerwehr oder lokale Organisationen der politischen Parteien. Man hat auch mit dem Schulunterricht angefangen. Die erstrangige

Aufgabe war die Aussiedlung der Deutschen – gemäß dem sog. Potsdamer Abkommen. Das umfasste auch die Vermögenseinziehung und Wiederansiedlung der tschechoslowakischen Bevölkerung. Die Deutschen wurden zum Bahnhof *Mimoň* zusammen getrieben und von dort aus dann zum Versammlungsort in *Česká Lípa* gebracht, von wo aus sie deportiert wurden. Sie durften nur ein paar genau definierte persönliche Sachen mitnehmen.

(Komentář) Stejně jako jinde, i tady mezi Bezdězem a Ralskem vládl poválečný chaos. Vznikaly národní výbory, jejichž složení se často měnilo, různé dobrovolné spolky – například hasiči nebo místní organizace politických stran. Zahájila se také výuka na školách. Prvořadým úkolem byl odsun Němců – podle tzv. Postupimské dohody. Ten zahrnoval konfiskaci jejich majetku a zpětné osídlení československým obyvatelstvem. Němci byli svázeni na mimoňské nádraží, odkud pokračovali na velké shromaždiště v České Lípě. S sebou si mohli vzít jen několik vymezených osobních věcí.

0:05:42

(Kommentar) Die nachfolgende Besiedlung war spontan. Es existierte kein zeitlicher Ablaufplan zwischen der Aussiedlung und der Wiederansiedlung. In einigen Ortschaften waren nicht genug Landwirte und Handwerker. Woanders tauchten wieder Probleme mit der Übervölkerung auf. Die Nationalkomitees wurden von Anträgen über Zuteilung des eingezogenen Vermögens überflutet. Egal ob es um Familienhäuser, Bauernhöfe, Nähmaschinen, Fahrräder oder z. B. Rundfunkempfänger ging. Die Grundlage der Besiedlung stellten Angehörige des bereits erwähnten Truppenteils *Strážní letka* dar. Die haben sich entschieden zu bleiben. Viele der neu ankommenden Familien waren auch aus Prag und aus der Slowakei. Manche kamen schon vor dem Krieg zum Urlaub hierher.

(Komentář) Následné osídlení bylo živelné. Neexistoval žádný časový harmonogram mezi odsunem a osídlením. Některé obce měly nedostatek hospodářů a řemeslníků. Někde se naopak vyskytly problémy s přelidněním. Národní výbory byly zaplaveny žádostmi o přiděl konfiskovaného majetku. Ať už šlo o rodinné domky, usedlosti, šicí stroje, kola nebo třeba rádia. Základ osídlení tvořili příslušníci zmíněného útvaru Strážní letka. Rozhodli se zůstat. Mnoho nově příchozích rodin bylo i z Prahy a vzdáleného Slovenska. Někteří sem před válkou jezdili na dovolenou.

0:06:28

(Kommentar) In die Ortschaften kam langsam wieder eine idyllische Atmosphäre zurück. Die deutschen Namen und Ausdrücke wurden wieder tschechisch. Z.B. das Dorf *Kummer* hat wieder den Namen *Hradčany* bekommen. Um diese Umbenennung kümmerte sich der Schulinspektor Herr Josef Maštálko.

(Komentář) Obcím se pomalu vracela idylická atmosféra. Německé názvy vystřídaly české. Například vesnička Kummer opět dostala český název Hradčany. O přejmenování se postaral školní inspektor Josef Maštálko.

0:06:43

Außer *Strážní letka* ist die Anwesenheit der Armee im Ort *Kuřívody* und auf den ehemaligen Militärlagern wie *Medný*, *Ostroh* oder *Nový Dvůr* nachzuweisen. Die Einheimischen haben sich über die Anwesenheit der Armee nicht beschwert, die Soldaten waren in den Gasthäusern gern gesehene Gäste. Der Gelderlös war höher und sie halfen das beinahe vergessene Erholungsgebiet wieder zum Leben zu bringen. In derselben Zeit hat man mit der Errichtung eines Militärlagers voll angefangen. Es ist notwendig zu ergänzen, dass die Regierung zugleich

die Militärzonen *Císařský les, Praděd, Český Krumlov* und *Moravský Krumlov* errichtete. Sollte das eine Reaktion auf den Kalten Krieg gewesen sein?

(Komentář) Mimo Strážní letky je přítomnost armády doložena v obci Kuřívody a na někdejších vojenských dvorech jako Medný, Ostroh nebo Nový Dvůr. Místní si na přítomnost armády nestěžovali. Vojáci byli v hostincích vítanými hosty. Zvyšovali tržbu a pomáhali oživit málem zapomenutou rekreační oblast. V téže době se naplno rozproudily přípravy vojenského tábora. Nutno dodat, že vláda zároveň zřizovala vojenské tábory *Císařský les, Praděd, Český Krumlov* a *Moravský Krumlov*. Byla to reakce na Studenou válku?

0:07:23

(Kommentar) Am 17. Mai 1946 hat die Regierung folgende Anforderung angekündigt: das Gebiet soll sich eher in der nordöstlichen Richtung erstrecken. Der Grund dafür war die Erhaltung des renommierten Erholungsgebiets der *Doksy-Seen*. Im Juni fand in Kuřívody eine Versammlung statt. An der hat der Minister für die nationale Verteidigung Herr Ludvík Svoboda persönlich teilgenommen. Die Erweiterung wurde bestätigt – die Zahl der Dörfer für die Aussiedlung erhöhte sich also.

(Komentář) 17. května 1946 vláda vyslovila požadavek, aby se území rozprostíralo spíše severovýchodním směrem. Důvodem bylo zachování vyhlášené rekreační zóny dokských jezer. V červnu téhož roku se v Kuřívodě konala porada. Té se osobně zúčastnil ministr národní obrany Ludvík Svoboda. Rozšíření bylo potvrzeno – počet vesnic k vysídlení tak stoupl.

0:08:02

(Kommentar) Was hat die Armee zur Errichtung eines Militärlagers zwischen *Bezděz* und *Ralsko* bewogen? Welche Gründe waren tatsächlich ausschlaggebend? Von den verfügbaren Berichten geht hervor, dass das Gebiet ökonomisch nicht entwickelt war. Es existierte fast keine Industrie hier und das Gebiet kreuzte keine Eisenbahn. Die niedrige Bevölkerungsdichte hing auch eng mit dem Trinkwassermangel zusammen. Unter anderem sah sich die Armee nach einem geeigneten Raum um, der verschiedene Gefechtsübungen ermöglichen sollte und über ein ausreichend großes Testgelände für neue Raketen verfügte. Von Vorteil war auch der bereits funktionierende Flugplatz.

(Komentář) Co vedlo armádu ke zřízení vojenského tábora mezi Bezdězem a Ralskem? Které důvody byly opravdu pádné? Záznamy uvádějí, že oblast nebyla ekonomicky rozvinutá. Průmysl zde skoro neexistoval a území neprotínala železniční trať. S nedostatkem pitné vody úzce souvisela i nízká hustota zalidnění. Mimo jiné armáda sháněla prostor pro nácvik rozmanitých bojových operací s dostatečně velkým dopadištěm pro nově používané rakety. Výhodou také bylo již fungující letiště.

0:08:32

(Kommentar) Die Hauptphase der Aussiedlung wurde im Juni 1947 erreicht. Auf Aufforderung des Nationalkomitees in Prag wurde das Gebiet formal der Militärverwaltung zur Nutzung übertragen. Seit Januar folgenden Jahres trug es den Namen *Militärisches Übungsgelände Mimoň*, anstatt *Bezděz*. Wegen der Unzweckmäßigkeit bei Verhandlungen hat man die Bezirksgrenzen so gestaltet, dass sich der Platz ausschließlich auf dem Gebiet des Bezirks *Česká Lípa* befand. Auf Anfrage des Ministeriums wurde das Gebiet zum Truppenübungsplatz geändert. Mit dem neuen Namen ist zum 1. Juli also der Truppenübungsplatz *Ralsko* entstanden.

(Komentář) Hlavní etapa odsunu byla dovršena v červnu 1947. Na výzvu zemského národního výboru v Praze byl prostor formálně odevzdán do užívání vojenské správě. Od ledna následujícího roku nesl název Vojenský výcvikový tábor Mimoň, namísto Bezděz. Pro nepraktičnost v jednání se změnila hranice okresů tak, aby se prostor nacházel jenom na území okresu Česká Lípa. Na požadavek ministerstva byl tábor proměněn ve vojenský újezd. S novým jménem tak 1. července 1950 vznikl Vojenský újezd Ralsko.

0:09:16

(Kommentar) Niemand dachte wohl daran, dass die Idylle und das Stück der Hoffnung von einem Räumungsauftrag unterbrochen würde.

(Komentář) Nikdo asi moc nepřemýšlel nad tím, že pomyslnou idylku a střípek naděje přeruší příkaz k vystěhování.

0:09:53

(Kommentar) In diesem Haus lebt Herr Jindřich Eder. Mitte der 50er Jahre wurde er bei den *Militärischen Forsten* angestellt. Dank dieser Arbeit war er oft mit den Militärgarnisonen im Kontakt. Nach ihrem Abzug wurde er für zwei Wahlperioden zum Bürgermeister der neu gegründeten Ortschaft *Ralsko*.

(Komentář) V tomto domě žije pan Jindřich Eder. V polovině padesátých let se stal zaměst. voj. lesů. Díky této práci byl v častém kontaktu s armádními posádkami. Po jejich odchodu se stal na dvě volební období starostou nově založené obce Ralsko.

J. EDER: Im Jahre 1947 hat die Regierung eine Entscheidung über die Errichtung eines militärischen Übungslagers getroffen. Der Termin für die Aussiedlung der tschechischen Bevölkerung wurde bis 1950 festgelegt. Und man hat mit den Abbrucharbeiten angefangen. 17 Dörfer zu liquidieren – solch eine Sache wäre nicht innerhalb eines Jahres zu erledigen. Im Jahre 1950, wo ich hier angetreten bin, ging ich noch zur Kirche in *Svébořice* oder *Kuřívody*. Die Dörfer existierten einfach noch. Zwar ohne Bevölkerung, teilweise abgerissen, zum Teil wurden sie von der Armee beschossen und dann hat man das Ganze komplett abgerissen. Ganz und gar.

J. EDER: V roce 1947 přijala vláda usnesení, že tady bude zřízen vojenský výcvikový prostor. Dala čas do padesátého roku na vystěhování českého obyvatelstva. A začaly ty demolice. Zlikvidovat sedmnáct vesnic nebyla záležitost na jeden rok. V tom padesátém roce, když jsem sem nastoupil, tak jsem ještě chodil do svébořického kostela, do kuřívodského kostela.. Prostě ty vesnice ještě stály. Sice bez obyvatel, zčásti zdemolovaný, zčásti se do toho střefovala armáda a pak se to likvidovalo. Úplně načisto.

Und die Alteingesessenen? Mit den Deutschen war das einfach, die wurden im Jahre 1945 ausgesiedelt. Und die tschechische Bevölkerung, die eingezogen war, die erhielt von der Truppenverwaltung Ersatzobjekte, weil das Grenzland noch nicht ganz besetzt worden war. Wer hier einen Bauernhof hatte, hat einen woanders bekommen. Und wer keinen besaß, bekam eine Entschädigung und konnte sich an einen anderen Ort ansiedeln. Das militärische Sperrgebiet hat also ungefähr 1955 den Betrieb voll aufgenommen.

A pro ty starousedlíky? S Němci to bylo jednoduchý, ti byli vystěhovaní ve 45. roce. A to český obyvatelstvo, který sem bylo nastěhovaný, tak to dostalo od vojenský správy náhradní objekty,

protože to pohraničí nebylo ještě celý obsazený. Kdo tu měl hospodářství, dostal hospodářství jinde. A kdo neměl hospodářství, dostal nějakou finanční náhradu, aby se mohl někde usadit. Takže ten vojenský prostor naplno začal až tak v padesátém pátém roce.

Die Dörfer innerhalb dieses Gebiets wurden dem Erdboden gleich gemacht. Dörfer, die sich am Rande befanden – Hradčany oder unsere Ortschaft Ploužnice, weiter Hvězdov, Náhlov im Bezirk Liberec, Dolní Krupá an der Grenze zum Bezirk Mittelböhmen – die ließ man bestehen und es wurden hier Angestellte von Militärischen Forsten und von der Armee angesiedelt.

Zrušený a zlikvidovaný byly vesnice uvnitř toho území. Vesnice, který byly na okraji – to byly Hradčany nebo tady ta naše vesnice Ploužnice, část Hvězdova, Náhlov na Libereckém kraji, Dolní Krupá na hranici se Středočeským krajem – ty zůstaly na okraji a byli tam usídlení zaměstnanci vojenských lesů a zaměstnanci armády.

Bis 1968? Hier war eine Militärgarnison in Mimoň und eine in Kuřívody. Das Gebiet wurde vor allem von Truppenteilen genutzt, die zu Übungen und Manövern hierher kamen. Diese fanden in provisorischen Lagern aus Zelten statt. Nach der Übung fuhren die Truppen zu ihren Stammgarnisonen zurück.

Do roku 1968? Byla tady posádka v Mimoni a byla posádka v Kuřívodech. Prostor byl využíván hlavně vojsky, který sem dojížděly cvičit. Odbývalo se to ve stanových táborech. Vojska po cvičení zase odjížděly zpět do domovských posádek.

In jeden Monat haben wir gemeinsam mit der Armee bestimmte Tage erlassen, die ausschließlich nur der Armee vorbehalten waren. Man durfte den Wald nicht betreten, ansonsten konnten wir die Forste bewirtschaften. Hauptsächlich General Janko engagierte sich viel – er war Panzertruppenkommandant – und er führte zum großen Teil die Panzertruppenübungen. Hier hat man (die Armee, also) natürlich aus Raketenwerfern und anderen Waffen geschossen. Es wurde hier auch ein Luftschießplatz gebaut.

Na každý měsíc jsme společně s armádou vydávali dny, které jsou vyhrazené výhradně pro armádu. To jsme do lesa nesměli. Jinak jsme mohli v lese hospodařit. Hlavně se zde angažoval generál Janko – to byl velitel tankových vojsk – a ten značnou část tady cvičil tanková vojska. Samozřejmě stříleli (armáda) tady třeba raketometry a jinými zbraněmi. Byla zde vybudována letecká střelnice.

Der Flugplatz war im Jahre 1955 bereits im Betrieb. Es waren hier die ersten Flugzeuge des Typs Mig-15. Und mit der fortschreitenden Entwicklung erschienen hier auch neuere Flugzeuge.

Mno, letiště v tom 55. roce už bylo v provozu. Byly tady první letadla Mig-15. A postupně s vývojem se tu objevovaly modernější letadla.

D. ŠŤASTNÝ: Der Flugplatz war also bereits betoniert?

D. ŠŤASTNÝ: Takže ta plocha již byla betonovaná?

J. EDER: Der Flugplatz war betoniert. 2 Jahre vor 1968 hat man das Gelände für 2 Milliarden und 200 Millionen (tschechoslowakische Kronen) rekonstruiert. Der Flugplatz wurde breiter, größer und mit Beton gedeckt.

J. EDER: Ta plocha byla betonovaná. Dva roky před rokem 1968 byla za miliardu a dvě stě milionů (československých korun) provedena rekonstrukce. Letiště bylo rozšířeno, zvětšeno a pokryto

novou betonovou vrstvou.

Authentische Aufzeichnung: „Dem ganzen Volk der Tschechoslowakischen Sozialistischen Republik! Gestern, am 20. August 1968 gegen 23 Uhr, überschritten die Truppen der Sowjetunion, der Polnischen Volksrepublik, der Deutschen Demokratischen Republik, der Ungarischen Volksrepublik und der Bulgarischen Volksrepublik die Staatsgrenzen der Tschechoslowakischen Sozialistischen Republik...“

Autentický záznam vysílání: Všem lidu Československé socialistické republiky. Včera, dne 20. srpna 1968 kolem 23. hodiny překročila vojska Sovětského svazu, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky státní hranice Československé socialistické republiky...

0:15:30

(Kommentar) Es ist überflüssig daran zu erinnern, dass es sich um die bekannte Rundfunksendung aus dem Jahre 1968 handelt. Die politische Entspannung brachte auch Diskussionen mit über die Erweiterung des Erholungsgebietes um die Ortschaften um *Hamr* und *Stráž pod Ralskem*. Die politische Lage zu der Zeit ließ das jedoch nicht zu.

(Komentář) Netřeba připomínat, že se jedná o známé rozhlasové vysílání z roku 1968. Politické uvolnění přineslo i diskuze o rozšíření rekreační oblasti kolem Hamru a Stráže pod Ralskem. Doba však byla nakloněna jiným událostem.

J. EDER: Im Grunde passierte es unheimlich schnell. Am Abend sind wir zu Bett gegangen und in der Früh war der Flugplatz von den sowjetischen Flugzeugen Mig und Su besetzt. Die Russen sind einfach plötzlich aus heiterem Himmel gelandet. Die Dörfer wurden von den Infanterietruppen und Panzern besetzt. Das Ganze spielte sich während einer Nacht und einem Tag ab.

J. EDER: V podstatě se to odehrálo strašně rychle. Večer jsme si šli lehnout a ráno bylo letiště obsazené letadly Mig a Su. Normálně přiletěli (Rusové). Vesnice byly obsazené pěchotou a obrněnými vozidly. To se odehrálo za jednu noc a za jeden den.

Die Sowjets fingen an sich anzusiedeln. Sie bauten Garnisonen, Kulturhäuser, Wohneinheiten. Ein großes Kulturhaus befindet sich z.B. in *Kuřívody* oder ein nicht fertig gebautes beispielsweise am Flugplatz, ein riesiges Kulturhaus in *Hvězdov*. Die Anzahl der Truppen und Familien erhöhte sich unaufhörlich, sie zogen ständig aus der Sowjetunion ein.

Sověti se začali zabydlovat. Začali stavět posádky, kulturní domy, bytové jednotky. Velký kulturní dům je třeba v Kuřívodech nebo třeba jeden nedostavěný u letiště. Obrovský kulturní dům na Hvězdově. Počet vojsk a rodin se nepřetržitě zvyšoval. Stále se stěhovali ze Sovětského svazu.

Es gab hier zwei Raketenstützpunkte. Einer war in *Hvězdov* und der andere in *Jabloneček*. Die Raketenstützpunkte verfügten über Raketen mit konventionellen Sprengköpfen.

Byly tu dvě raketové základny. Jedna ve vesnici na Hvězdově a druhá na Jablonečku. Byly to raketové základny, které disponovaly s raketami s konvenčními hlavicemi.

0:17:28

(Kommentar) Herr Ladislav Lahoda ist Präsident der Firma CMA, die sich mit der

Erforschung der historischen unterirdischen Räume befasst. Seit fast fünfzehn Jahren erfassen sie auch das *Ralsko*-Gelände.

(Komentář) Ladislav Lahoda je prezidentem společnosti CMA, která se zabývá výzkumem historického podzemí. Téměř patnáct let mapují také prostor Ralska.

L. LAHODA: Also unterirdische Räume gibt es dort fast keine. Ich meine militärische. Das kam uns sehr merkwürdig vor. Man erzählte immer über eingegrabene unterirdische Kommandostäbe, von wo aus die Russen den Krieg leiten würden. Nachdem wir die Geschichte einstudiert haben, stellten wir fest, dass das Gebiet abzuschreiben wäre. Im Kriegsfall sollten von dort aus Flugzeuge ausfliegen und nie wieder zurückkommen. Man setzte voraus, dass gerade dort ein Vergeltungsschlag fallen würde. Als um ein Übungsgelände, handelte es sich eher um ein echtes Gefechtsgebiet. Es gab dort auch keine Luftschutzräume, also war es klar, dass die Truppen als erste angreifen und nicht zurückkommen sollten. Im Untergrund war nur Benzin für Flugzeuge gut versteckt.

L. LAHODA: Takže podzemí tam není skoro žádné. Myslím vojenské. To nám bylo moc divné. Stále se vyprávělo o zakopaných podzemních štábech, odkud by Rusové řídili válku. Když jsme tu historii ale nastudovali, zjistili jsme, že ten prostor byl na odpis. V případě války odtamtud měly vylétnout letadla a už se nikdy nevrátit. Předpokládalo se, že tam dopadne odvetný úder. Ten prostor nebyl až tak výcvikový jako skutečně bojový. Neměli tam ani protiletectvé kryty, čili tam bylo jasné, že ty vojska mají zaútočit jako první a nemají se vracet. V podzemí byl dobře schovaný jenom benzin pro letadla.

DŠ: Ich hab sogar irgendwo gelesen, dass da der Raumtransporter *Buran* hätte landen können.

DŠ: Někde jsem dokonce četl, že by tam mohl přistát raketoplán Buran.

L. LAHODA: Na, ich weiß nicht, wie lange Landepiste er benötigt. Tatsache ist, dass die Russen die Landepiste noch breiter gemacht haben. Sie sagten nicht direkt, dass es wegen eines Raumtransporters war, aber bestimmt für große russische Flugzeuge. Der Flugplatz ist 2800 Meter lang plus Einflughbahnen auf den Seiten. Also bin ich der Meinung, dass da Verschiedenes hätte landen können. Es gibt dort wirklich viel Platz.

L. LAHODA: No, nevím jakou má přistávací dráhu. Fakt je ten, že Rusové dráhu ještě rozšiřovali o nějaké desítky metrů. Neříkali, že kvůli raketoplánu, ale určitě kvůli velkým ruským letadlům. To letiště má 2800 metrů plus ještě koridory po stranách. Takže mám pocit, že by tam přistálo leccos. Je tam skutečně spousta místa.

Es wird sogar erzählt, dass, als dort 1968 die Russen mit ihren Kampffägern landeten, sie auf den Rollbahnen gelandet sind, weil die ihnen einfach genühten. Das erzählen alte Soldaten, die dort dienten.

Dokonce se vypráví, že když tam v 68. přistávali Rusové stíhacími letouny, tak přistávali na pojezdových ranvejích. Protože jim jednoduše stačily. To jen vyprávění starých vojáků, kteří tam sloužili.

Flugzeuge? Gewöhnliche Migs und Hubschrauber Mi-24. Nichts Spezielles. Man hat Unglaubliches erzählt. Bei ihrem Abzug hat man alles zusammengezählt. Kein Problem es nachzuprüfen. Wir erfahren heute natürlich nicht, was sie dort durchlaufend hatten. Es war aber nicht so viel, wie sich die Leute vorstellen.

Letadla? Obyčejné Migy a vrtulníky Mi-24. Nic speciálního. Vyprávěly se neuvěřitelné věci. Při jejich odchodu se vše počítalo. Není problém to ověřit. Samozřejmě co tam měli v průběhu se dnes nedovíme. Nebylo toho ale tolik, jak si lidé představují.

DŠ: Wurde die Piste geheizt?

DŠ: Byla ta dráha vytápěná?

L: LAHODA: Man hat es nur erzählt, aber nichts nachgewiesen. Tatsache ist, dass dort ein Heizkraftwerk gebaut worden war, das heute Wärme nach *Mimoň* liefert, aber das wurde für die dem Flugplatz beiliegende Ortschaft gebaut. Man hat es geplant, aber die Russen haben das nie wirklich erbaut. Der Flugplatz war aber nicht so wichtig für sie, er musste also über keine geheizte Piste verfügen. Im Winter ist es kein Problem den Schnee wegzuräumen und loszufahren. Bei den Kampfjägern setzte man voraus, dass sie im Angriffsfall nicht mehr zurückkommen. Und für Übungszwecke braucht man keine geheizte Piste. Unter dem Flugplatz gibt es also keine Dampfleitungen.

To se vyprávělo, ale prokázat se to nepodařilo. Je fakt, že tam byla postavená teplárna, která dnes dodává teplo do Mimoň, ale ta byla vystavěná pro přilehlé městečko u letiště. Plánovalo se to, ale Rusové to nikdy nezbudovali. To letiště pro ně ale nebylo tak důležité, aby muselo mít vytápěnou dráhu. V zimě není problém shrnout sníh, vystartovat.. U těch stíhaček se předpokládalo, že se nevrátí v případě útoku. A v případě výcviku nepotřebujete vytápěnou dráhu. Pod letištěm tedy nejsou žádné parovody.

(Kommentar) Die Piste wurde mit speziellen Pflügen aufgeräumt – es reichte aus nur den Turbinenausstrahl gegen die Betonfläche zu wenden und der Schnee taute auf.

(Komentář) Dráha byla shrnována speciálními pluhy – stačilo obrátit výfuk letadlového motoru na betonovou plochu a sníh roztál.

L: LAHODA: Der größte Aufschwung trat aber mit den Russen ein. Der Flugplatz wurde sehr modernisiert. Man baute spezielle Flugzeughallen mit massiven Türen. Drinnen waren Aufschriften wie z.B. „Beim Motoranspringen mach die Tür auf!“. Das wäre einem wirklich nicht eingefallen, oder? Ferner steht dort „Lasst den Hammer nicht auf dem Flugzeugflügel liegen!“ oder „Falls das Flugzeug geparkt steht, den Schleudersitz nicht aktivieren!“ Und sonst finden wir auch „Die Maschine richtig reparieren, bedeutet Marxismus-Leninismus zu lernen!“ Einfach unglaubliche Sachen.

L. LAHODA: Největší rozmach ale skutečně nastal za Rusů. Letiště se velmi modernizovalo. Budovaly se speciální hangáry pro letadla se silnými dveřmi. Uvnitř byly nápisy jako „při nastartování motoru otevři dveře“. To by člověka nenapadlo, že? Dále je tam „nenechávejte kladivo na křídle letadla“ nebo „nezapínej katapultáž pokud letadlo parkuje“. A jinak nalezneme „dobře opravovat letadlo znamená učit se Marxismu-Leninismu“. Prostě neuvěřitelné věci.

0:22:39

(Kommentar) In den Plänen der Großmächte war die Tschechoslowakei wegen ihrer geopolitischen Lage zum atomaren Schlachtfeld bestimmt. Inwieweit handelte es sich um eine rhetorische Wendung? Im Rahmen der geheimen Operation „Javor“ wurden auf dem tschechischen Gebiet drei Depots zur Aufbewahrung der Atomsprenköpfe gebaut. Eins davon befindet sich auch im *Ralsko*-Gebiet.

(Komentář) Ve velmocenských plánech bylo Československo pro svoji geopolitickou polohu určeno jako nukleární bojiště. Do jaké míry se jednalo o rétorický obrat? V rámci utajené akce Javor byly na Českém území vybudovány tři depoty pro uložení jaderných hlavic. Jeden z nich se nachází i v ralském prostoru.

L. LAHODA: Wir waren der Meinung, dass dort nicht wirklich Kernspeicher gewesen wären. Aber über Atomwaffen sprach man dort ein bisschen zu oft. Offizielle Stellen schwiegen nur, keiner wusste etwas. Wir dachten entweder sei es geheim, oder es wusste wirklich keiner etwas davon. Schließlich entdeckten wir ein unterirdisches Depot. Das Innere war völlig erhalten – Panzertür, Kräne, Druckflaschen, Toiletten, fließendes Wasser.

L. LAHODA: Jaderná síla, to jsme si říkali, že nebude to pravé. Ale o těch jaderných zbraních se tam hovořilo příliš často. Oficiální místa tady mlčely s tím, že nikdo nic neví. Říkali jsme si, že to je buď tajné, nebo o tom skutečně nikdo nic neví. Nakonec jsme se dostali do jednoho podzemního skladu. Vnitřek byl naprosto zachovaný – pancéřové dveře, jeřáby, tlakové lahve, záchody, voda tekla.

Wir versuchten den Generator zu starten, er ist nicht angesprungen. Die Akkus waren leer, aber das war das Einzige, was fehlerhaft war. Es waren 2,5 Tonnen Dieselkraftstoff dort. Es würde funktionieren. Die Depots kamen uns von Anfang an seltsam vor. Das waren auf keinen Fall gewöhnliche Munitionslager. Dazu waren sie zu klein und verfügten über ein zu kompliziertes technologisches Umfeld. Und als wir an den Wänden Vakuumpumpen und ähnliche Sachen gefunden haben, fingen wir an zu spekulieren, dass das tatsächlich Atomsprenkopflager sein könnten. Die Technologie wäre zu keinen anderen Zwecken zu gebrauchen.

Zkoušeli jsme nastartovat generátor, ale měl pouze vybité baterie. Nenaskočil, ale to bylo jediné, co mu bránilo. Bylo tam 2,5 tuny nafty. Fungovalo by to. Ty sklady nám byly divné od samého začátku. Jako obyčejné muniční sklady nemohly rozhodně fungovat. Na to byly příliš malé a měly příliš složité technologické zázemí. A když jsme na zdi našli vakuové vývěvy a podobné věci, tak jsme začali spekulovat, že by to skutečně mohly být sklady jaderných hlavic. Ta technologie by na nic jiného nešla použít.

Erst im Jahre 2004 haben die Historiker in militärischen Archiven Dokumente zum Atomkrieg gefunden. Sie haben sie geöffnet. Dann haben alle erfahren, dass in Ralsko tatsächlich unterirdische Atomsprenkopflager waren. Aber niemand kann sagen, ob da die Sprengköpfe wirklich waren oder nicht. Dazu existiert leider keine Dokumentation.

Teprve někdy v roce 2000 se historikům podařilo ve vojenských archivech vyhledat dokumenty k jaderné válce. Odtajnil je. Potom se všichni dozvěděli, že skutečně v Ralsku byly vybudovány podzemní sklady jaderných hlavic. Nikdo však není schopen říci, jestli tam ty hlavice byly nebo ne. Na to bohužel dokumentace neexistuje.

0:24:36

L. LAHODA: Es ist interessant, dass die Depots bereits 1965 von uns gebaut wurden. Die Russen haben uns längst vorher Raketen gegeben, die Atomsprenköpfe tragen konnten. Aber keine Sprengköpfe. Der Plan sah so aus, dass im Falle eines Atomkriegs Züge von Čierna nad Tisou ankommen würden. Im Plan über die Vorbereitung eines Atomangriffs rechnete man mit 22 Stunden. Aber Ende der 60er Jahre hat man den Plan verändert. Die Vorbereitungszeit wurde auf 3 Stunden verkürzt. In so einer kurzen Zeit würden die Züge

nicht ankommen. Man hat also eine Entscheidung getroffen auf dem tschechischen Gebiet drei Depots für die Lagerung von Atomsprengköpfen zu erbauen. Wir haben sie also gebaut, es hat unglaubliche hunderte von Millionen tschechoslowakischer Kronen gekostet. Unglücklicherweise waren sie knapp vor 1968 fertig gebaut worden. Nach dem Einmarsch der Truppen des Warschauer Paktes haben die Russen diese sofort übernommen. Was sie da wirklich aufbewahrten, das weiß keiner.

L. LAHODA: Je zajímavé, že ty sklady jsme stavěli my už v roce 1965. Rusové nám dávno předtím dali rakety, které byly schopné nést jaderné hlavice. Ale hlavice nám nedali. Plán byl takový, že v případě jaderné války by z Čierne nad Tisou dorazily vlaky s jadernou municí. Plán na přípravu jaderného útoku byl tehdy 22 hodin. Ke konci šedesátých let se ale plán změnil. Doba na přípravu se zkrátila na 3 hodiny. Za takto krátkou dobu by sem ty vlaky nedojely. Rozhodlo se tedy, že se na českém území vybudují tři depoty pro uložení jaderných hlavíc. My jsme je tedy postavili, stálo to neuvěřitelné stamilióny korun československých. Na potvoru jsme je dostavěli těsně před rokem 1968. Po vpádu varšavských vojsk si je Rusové ihned převzali. Co tam opravdu skladovali, to nikdo neví.

(Kommentar) Unsere Suche nach Atomwaffenlagern war zuerst nicht erfolgreich. Wir sind im Gewirr schmaler Waldwege herum geirrt, wie in einem Zirkelschluss. (Pause) Erst der zweite Versuch brachte Erfolg mit sich. Eine zerschlagene Asphaltstraße führte uns bis zu einem Gelände, das recht typisch für „streng geheim“ war. Maschinengewehrneste, Reste eines Elektrozaunes... (Pause) und Reste von Armeebjekten.

(Komentár) Naše pátrání po skladech jaderných zbraní bylo napoprvé neúspěšné. Bloudili jsme ve spleti úzkých lesních cest jako v začarovaném kruhu. (pauza) Až teprve druhý pokus byl úspěšný. Rozbitá asfaltka nás dovedla do areálu, který byl až příliš typický pro přísné utajení. Kulometná hnízda, zbytky elektrického plotu (pauza) a pozůstatky armádních objektů.

L. LAHODA: Es waren nur ein paar Menschen dort. Soweit wir wissen, siedelte dort eine Garnison von höchstens fünf Männern, die direkt im Depot arbeiteten. Rundherum waren Maschinengewehrneste und ein Elektrozaun mit Bewachung. Dazu hat man ein Städtchen für ca 170 Angestellte gebaut – also für Offiziere und ihre Familien. Es war ein Kinosaal, ein Schwimmbecken dort... ein verschlossenes und selbständiges Städtchen, ohne Kontakt zu anderen Garnisonen. Es wurde als eine unterirdische Verbindungsabteilung getarnt.

L. LAHODA: Lidí tam bylo minimum. Co víme, sídlila tam posádka maximálně pět mužů, kteří pracovali přímo ve skladu. Okolo bylo několik kulometných hnízd, elektrický plot s ostrahou. K tomu všemu bylo postavené městečko pro zhruba 170 zaměstnanců – čili důstojníků a jejich rodin. Byl tam kinosál, bazén.. úplně uzavřené a autonomní městečko, že s ostatními posádkami nekomunikovali. Bylo to maskované jako podzemní spojovací útvar.

DŠ: Ob die Sprengköpfe dort waren, oder nicht – das weiß man nicht...

DŠ: Jestli tam ty hlavice byly nebo nebyly, to se neví..

L. LAHODA: Das weiß man nicht – unsere Armee behauptet, wahrscheinlich nicht. Damals hat unser Parlament eine Untersuchungskommission dazu errichtet. Die hat offiziell verkündigt, dass es nicht festzustellen sei, ob da die Sprengköpfe gewesen waren oder nicht. Es existiert praktisch keine Dokumentation. Das Abkommen zwischen den Regierungen der Tschechoslowakischen sozialistischen Republik und der Sowjetunion ist bis heute geheim. Falls beide Seiten nicht einverstanden sind, wird es nicht geöffnet. Aber beide Seiten existieren im Grunde nicht mehr. Ich befürchte wir erfahren es nie.

L. LAHODA: To se neví, naše armáda tvrdí, že pravděpodobně ne. Tehdy na to parlament udělal vyšetřovací komisi. Ta zcela oficiálně vyhlásila, že není možno zjistit, jestli tam ty hlavice byly nebo ne. Dokumentace prakticky neexistuje. Dohoda mezi vládami Československé socialistické republiky a Svazem sovětských socialistických republik o uložení jaderné munice je tajná dodnes. Pokud obě strany nebudou souhlasit, nebude odtajněna. Ale obě strany již v podstatě neexistují. Obávám se, že se to nikdy nedozvíme.

Aber stellen wir uns folgende Frage: Warum hätten die Waffen dort nicht sein sollen, wenn schon die Depots erbaut worden waren? Der Krieg sollte tatsächlich drei Stunden nach der Befehlgebung ausbrechen. Es wurde von den russischen Truppen überwacht, es befand sich im Raum, der ihnen gehörte. Warum sollten die Waffen nicht dort gewesen sein?

Ale položme si otázku, proč by tam ty zbraně nebyly, když už ty sklady byly vybudovány. Válka měla začít skutečně 3 hodiny po vydání rozkazu. Bylo to střežené ruskými jednotky, bylo to v prostoru, který jim patřil. Proč by tam ty hlavice nebyly?

Wir haben bei verschiedenen Offizieren nachgefragt, aber keiner wusste etwas davon. Sie haben davon eigentlich nichts wissen dürfen. Die Depots wurden von einer speziellen Truppe bewacht, die direkt unter Moskau stand und nicht unter die mittlere Gruppe der Truppen, die bei uns anwesend war. Alle wussten nur, wenn der Krieg kommen sollte, die Sprengköpfe würden irgendwoher gebracht.

Ptali jsme se různých důstojníků, ale nikdo o tom nic nevěděl. Oni o tom vědět nesměli. Ty sklady střežila speciální jednotka, která spadala přímo pod Moskvu a nikoli pod Střední skupinu vojsk, která sídlila u nás. Všichni jenom věděli, že když bude válka, tak ty hlavice odněkud přijedou.

(Kommentar) Die Eingänge in den Untergrund sind in diesem Jahr zugeschüttet worden. Vielleicht aus Sicherheitsgründen. Auf der obrigen Bühne haben wir abgegrabene Eingänge gefunden. Durch sie hat jemand versucht hineinzudringen.

(Komentář) Vchody do podzemí byly tento rok zavezeny. Snad kvůli bezpečnosti. Na horní plošině jsme našli odkopané vstupy. Těmi se kdosi pokoušel proniknout dovnitř.

J. MĚKOTA: Ein Korridor, ca fünf Meter lang, 10 cm Wasser, kein Ausweg. Also nichts. (Zeugenschaft vom abgegrabenen Atomdepoteingang)

J. MĚKOTA: Chodba, zhruba pět metrů do dálky, 10 cm vody a je slepá. Takže nic. (Svědectví z odkopaného vstupu do jaderného skladu)

DŠ: Können Sie uns aufklären, wie so ein Atomangriff in diesem Gebiet aussehen würde?

DŠ: Mohl byste popsat, jak by takový jaderný útok z té oblasti vypadal?

L. LAHODA: Wir wissen, wie es aussehen würde. Man hat sogar einen Plan gefunden. Er war so geheim, dass es nur in Handschrift verfasst worden war, nicht maschinell, damit man keine Kopie hätte anfertigen können. Der Plan wurde im Jahre 2000 in einem Archiv gefunden, wo er sich gar nicht hätte befinden sollen. Also völlig irrtümlicherweise. Der Plan stammte aus dem Jahre 1964 und aufgrund dieses Planes hat man angefangen die Kerndepots zu bauen. Es ging dabei um einen Plan zum Einsatz unserer (also tschechoslowakischer) Wehrmacht.

L. LAHODA: To se ví, jak by to vypadalo. Dokonce se našel plán. Byl tak tajný, že nebyl napsaný

na stroji, ale rukou, aby nešel zkopírovat. Byl psaný rusky, i když ho psal český důstojník. Ten plán se našel v roce 2000 v archivu, kde neměl, co dělat. Úplně omylem. Ten plán byl z roku 1964, na jehož základě se začaly budovat ty jaderné sklady. Byl to plán pro použití naší armády.

Sehr vereinfacht gesagt: sobald es aussehen sollte, das der Westen gegen uns angreifen würde, stoßen wir auch vor, bzw. wehren wir uns indem wir einen Gegenangriff starten. Wir brechen 3 Stunden nach der Befehlgebung auf. Alle unsere Truppen verlassen ihre festen Standplätze und ziehen in die Reserve. Die Atomwaffen werden kampfbereit sein und wir brechen Richtung Westeuropa auf. Unsere Truppen sollten über Deutschland bis zu Frankreich fortschreiten. Von links aus würden die ungarischen Truppen vorwärts schreiten, von rechts aus die russischen. Uns sollten sich die russischen Gardetruppenteile anschließen. Das Ganze würde nach Westen marschieren. Innerhalb von 7 Tagen sollten wir in Lyon angelangt sein, was wirklich sehr weit wäre. Nur unsere Armee sollte in den ersten 7 Tagen 131 Atomraketen und Atombomben verwenden. In den ersten 7 Tagen! Man schätzte, dass unsere Armee Hunderttausende Soldaten verlieren würde. Wahrscheinlich dadurch, dass wir die Atombomben verwenden würden und dann durch das verseuchte Gelände gingen. Es ist interessant, dass der Plan mit dem 7. Tag dieser Militäroperation endet. Man setzte nicht voraus, dass unsere Truppen weiter kampfbereit wären. Die russischen Truppen sollten den Kampf fortsetzen. Wirklich sehr schlau geplant, zum Glück ist es nicht soweit gekommen. Aber es ist ein sehr detaillierter Plan, beispielsweise wohin die Busse mit 18.000 Soldaten, die überleben würden, fahren sollten. Wirklich unglaublich.

Velmi zjednodušeně řečeno. Jakmile to bude vypadat, že na nás západ zaútočí. Zaútočíme také. Resp. budeme se bránit protiútokem. Vyrazíme 3 hodiny po vydání rozkazu. všechny naše jednotky opustí svá stálá stanoviště a přesunou se do záložních. Budou připravené jaderné zbraně a my vyrazíme směr západní Evropa. Naše armáda měla postupovat přes Německo až na Francii. Zleva měla postupovat maďarská armáda, zprava sovětská. K nám se měly přidat sovětské gardové jednotky. Všechno mělo vyrazit na západ. Během 7 dnů jsme měli skončit v Lyonu. Což je skutečně daleko. Jenom naše armáda měla za prvních 7 dnů použít 131 jaderných raket a atomových bomb. Za prvních 7 dnů! Ztráty se odhadují na stovky tisíc našich vojáků. Pravděpodobně pro to, že bychom tam naházeli atomové bomby a pak bychom přesto přešli. Je zajímavé, že ten plán končí 7. dnem operace. Pak už se nepředpokládalo, že by armáda byla bojeschopná. Boje měly převzít sovětské jednotky. To byl skutečně velmi chytře udělaný plán. Naštěstí k tomu nedošlo. Ale ten plán je velmi detailní. Třeba kam pojedou autobusy pro 18000 přeživších vojáků. Opravdu neuvěřitelné.

Einen ähnlichen Plan hat man auch in Ostdeutschland und in Polen gefunden. Laut der damaligen Regelung durften davon nur zehn Personen wissen.

Podobný plán se našel i ve východním Německu a v Polsku. Podle tehdejších regulí o něm smělo vědět jenom deset osob.

Wir haben Vorschriften über solche Sachen zusammengetragen, wie sich z.B. eine Raketenbrigade an einem bestimmten Ort sammeln würde, die Sprengköpfe anbringen sollte etc. Im Prinzip geht es um eine mobile Rakete. Z.B. der SCUD-Typ, dieselbe, die Saddam Hussein in Besitz hatte. Reichweite etwa 300 km. Mit Zusatztriebwerken noch ferner. Es waren keine strategischen Raketen, sie dienten zur Verletzung der Kampfformation des Feindes. Sie waren nicht zur Vernichtung von Städten zu verwenden. Die auf ihnen angebrachten konventionellen Sprengköpfe waren von verschiedener Schlagkraft. Höchstens das Doppelte der Hiroshima-Bombe, was nicht so viel ist. Heute gibt es viel schlimmere Waffen.

Sehnali jsme předpisy o tom, jak se raketová brigáda sejde na jednom místě, namontuje jaderné hlavice etc. Principem je prázdná mobilní raketa. Například typ SCUD, to samé, co měl Sadám Husajn. Dostřel asi 300km. S přídatnými motory ještě více. Nebyly to žádné strategické rakety. Sloužily na rozrušení bojových formací nepřítele. Nebyly na ničení nějakých velkých měst. Konvenční hlavice, na nich namontované, byly různé síly. Maximálně dvojnásobek hirošimské pumy. Což není nijak velké. Dnes existují mnohem horší zbraně.

Ein Raketenschlepper würde auf das Abschussgelände gelangen. In Ralsko gab es mehrere. Dazu würden Tank- und anschließend spezielle Transportwagen mit dem Sprengkopf kommen. Man würde alles zusammenstellen und es würde relativ lange dauern, bis die Rakete abgeschossen worden wäre. Es war eine sehr komplizierte Sache. Darum gibt es eine so ausführliche Anweisung.

Tahač s raketou by dojel na odpalovací plochu. V Ralsku jich bylo několik. K tomu dorazily cisterny s pohonnými hmotami. K tomu dorazily speciální přepravní automobily, které vezly hlavici. Vše se smontovalo a několik desítek minut až trvalo, než se ta raketa zaměřila. Byla to velmi komplikovaná záležitost. Na to je takhle tlustý návod.

Wir haben auf den Raketen konventionelle Köpfe gehabt, also mit einem normalen Sprengstoff. Man spekuliert aber auch über chemische Sprengköpfe, wir wissen das aber nicht sicher.

My jsme na těch raketách měli konvenční hlavice. Čili s běžnou výbušninou. Spekuluje se i o chemických hlavicích. Jistě to ale nevíme.

Sie hätten theoretisch von Židlov aus schießen können, aber die Hauptabschussstelle war auf dem Jezovská-Berg. Der befindet sich direkt bei Kuřívody. Dort waren auch die Radarsysteme und Raketenzerstörer. Die Luftschutzbrigade hatte ihren Sitz dort. Es ist in der Mitte des imaginären Dreiecks. Nach dort war es am nächsten die Raketen, Kraftstoff und auch die Sprengköpfe herzubringen. Es ist der Mittelpunkt des militärischen Geländes. Die wichtigeren Sachen wurden am Rande gelagert und aufbewahrt. Vielleicht hat man damit gerechnet, dass alle im Westen wüssten, wo sich das Gelände befindet und falls sie eine Atombombe reinwerfen würden, dann bestimmt in die Mitte.

Mohli teoreticky střílet ze Židlova, ale hlavní odpalovací plocha byla na Jezovské hoře. Ta je přímo u Kuřívod. Byly tam i radary a protiraketové systémy. Sídli tam protiletectká brigáda. Je to vprostřed toho pomyslného trojúhelníka. Mají to tam nejbliže jak rakety, tak palivo, tak jaderné hlavice. Je to střed vojenského prostoru. Zatímco ty důležité věci byly skladovány na okraji. Možná se počítalo, že všichni na západě vědí, kde jsou vojenské prostory a pokud tam hodí atomovou bombu. Tak určitě doprostřed.

(Kommentar) Ebenso rätselhaft wie das Atomsprengkopfdepot ist auch der Gebäudekomplex des Boreček-Forstreviers, die Einheimischen nannten es „Versuchsanstalt“.

(Komentář) Podobně záhadný, jako sklady jaderných hlavic, je i komplex budov Borečského polesí. Místními nazýván výzkumák.

L. LAHODA: Der einzige Sondertruppenteil war im Mittelpunkt des Militärgeländes. Bis heute ist es eingezäunt und man betritt es nicht. Es gibt Warnschilder dort, „Eintritt ohne Infektionsanzug verboten“ etc. Offiziell wurde behauptet, dass die Russen den hygienischen Abfall von Krankenhäusern dorthinbringen und dort entsorgen sollten. Hinter dem Zaun

steht so ein Krematorium. Es ist ein kleines Häuschen mit Schornsteinen. Bis heute versiegelt. Rundherum sind Notverbrennungsanlagen. Gusswannen mit leeren Benzinkanistern. Man hatte dort wohl interessante Sachen verbrannt. In der Umgebung liegen zerbrochene Detektröhren für Chemiestoffe.

L. LAHODA: Jediný zvláštní útvar byl uprostřed toho vojenského prostoru. Dodnes je oplocený a nechodí se tam. Jsou tam varovné značky, vstup bez infekčních obleků zakázán etc. Oficiálně se říkalo, že Rusové tam vozí hygienický odpad z nemocnic a že se tam likviduje. Za plotem stojí takové krematorium. Je to takový domeček s komínem. Dodnes zapečetěný. Okolo jsou nouzové spalovny. Litinové vany s prázdnými kanystry na benzin. Asi se tam spalovaly zajímavé věci. V okolí leží rozlámané detekční trubičky na chemické látky.

Es gibt dort einige Bunker. Die sind völlig unberührt. Nie genutzt worden. Dann gibt es dort ein paar zugeschüttete Untergrundeintritte, die wahrscheinlich genutzt worden waren. Weiter findet man von einem Bulldozer zugeschüttete Gruben, wo man wohl verschiedenen Abfall zusammenbrachte.

Je tam několik bunkrů. Jsou úplně netknuté. Nikdy nepoužité. Pak je tam několik zavezených vstupů do podzemí, které asi byly použité. Pak jsou tam buldozerem zavezené jámy, kam se asi vozil nějaký odpad.

Die Einheimischen behaupten man hätte sogar Versuchstiere hinbringen sollen. Eines Jahres wurden dort z. B. ein paar Hundert Hunde, dann ein paar Hundert Stiere gebracht und die Tiere seien von dort aus nie zurückgekommen. Auf jeden Fall wenn es regnet und der Regen die obere Lehmschicht wegspült, dann liegen in den zugeschütteten Gruben Injektionspritzen, Fetzen mit Blutflecken, spezielle Glasflaschen etc.

Místní lidé tvrdí, že se tam dodávaly i zvířata na pokusy. Jeden rok tam jelo třeba sto psů, jindy sto býků a ty zvířata se již nikdy nevrátily. Pravda je, že když zaprší a déšť splavuje horní vrstvu hlíny, tak v zakopaných jámách se povaluje množství injekčních stříkaček, chuchvalce hadrů od krve, speciální skleněné lahve etc.

Heute sieht der Wald schon normal aus, aber früher wuchsen dort lilafarbige Nadeln. Es waren dort seltsame Käfer zu finden, die wir nie zuvor gesehen haben. Es wuchs dort gelborange farbiges Gras. Aber die Natur weiß sich immer zu helfen.

Dnes už ten les vypadá normálně, ale dříve tam rostlo fialové jehličí. Vyskytovali se tam divní brouci, které jsme nikdy neviděli. Rostla tam žlutooranžová tráva. Ale příroda si se vším poradí.

(Kommentar) An einigen Stätten in Ralsko wirkten auch tschechische Soldaten. Gemeinsam mit den sowjetischen Soldaten haben sie beispielsweise das Schießen trainiert. Geschichten unserer Truppen kennen wir vielleicht vom Erzählen. Was für Schicksale erlebten aber Soldaten, die Hunderte Kilometer von ihrem Zuhause entfernt waren?

(Komentář) Na některých místech v Ralsku působili i čeští vojáci. Společně se sovětskými trénovali například střelby na židlovském tankodromu. Příběhy našich posádek známe možná z vyprávění. Jaké osudy ale prožívali vojáci vzdálení stovky kilometrů od svých domovů?

L. LAHODA: Es stimmt, dass die Russen eine bestimmte erlaubte Verlustmenge hatten. Unsere Zivilangestellten haben beispielsweise manchmal gesehen, dass ein Panzerwagen in die Garage rückwärts fuhr und drinnen einen Soldaten überfahren hatte.

L. LAHODA: Je fakt, že Rusové měli určité procento povolených ztrát. Naši civilní zaměstnanci občas viděli stav, že tank couval do garáže a uvnitř zajel vojáka.

Es gab aber viele Selbstmorde. Man hat viel darüber erzählt. Einige Soldaten waren hier bestimmt zur Strafe und verbrachten hier ihre Jahre. In Ralsko dienten sie 3 Jahre. Sie lebten ständig in einem eingezäunten Ort und vielleicht einmal im Monat gingen sie zum Schießplatz, sonst waren sie unter Stacheldrähten wie im GULAG. Sie wohnten dort z.B. zu 400 Menschen in einem kleinen Häuschen mit Ofen. Rundherum nur Sportgeräte fürs Turnen. Das war's aber. Sie durften nicht raus. Sicherlich eine unglaubliche Schikane.

Bylo ale hodně sebevražd. Hodně se o tom mluvilo. Když jsme viděli ty útvary, kde byli někteří určitě za trest a byli tady léta. V Ralsku sloužili 3 roky. A když žili stále na jednom oploceném místě a jednou za měsíc se možná dostali na střelnici a jinak byli mezi ostnatými dráty jako v gulagu. Bydleli tam třeba po 400 lidech v malém domku s kamny. Okolo měli zbudované nářadí pro tělocvik. To bylo ale vše. Nesměli ven. Tam musela být šikana neuvěřitelná.

Gewöhnlich hat man gesagt er sei im Vaterlanddienst umgekommen und man hat ihn nach Hause geschickt. Oder man habe ihn dort eingegraben. Es gibt drei Stellen dort, wo die Russen unserer Meinung nach etwas eingegraben haben, was sie hätten nicht eingraben dürfen. Es können Küchenreste sein. Nach 1991, wenn es geregnet hat und dann wieder trocknete, setzte sich in den Lehmfurchen Fett an und es war ein süßlicher Geruch zu riechen. Heute ist das Ganze bereits verschwunden.

Obvykle se řeklo, že zahynul ve prospěch vlasti a poslal se domů. Nebo ho tam také zakopali, ale to nevíme. Jsou tři místa, kde si myslíme, že Rusové zakopali něco, co neměli. Můžou to být zbytky z kuchyně. Po 91. roce, když zapršelo a uschlo, tak se v brázdách hlíny usazoval tuk a byl cítit nasládlý pach. Dnes už to všechno zmizelo.

In Ralsko hingen viele Zettel und Schilder. Ganz oben in den Kronen der Bäume sogar. Es standen Listen von Soldaten auf ihnen. Wir haben uns gesagt, vielleicht geht es um geheime Gräber. Wahrscheinlich waren das aber nur Gedenkschilder, durch die sich die Truppen irgendwie sichtbar machen wollten. Dennoch ist es interessant, warum sie sie so hoch aufhängten? Vielleicht darum, dass ihre Offiziere nicht sehen konnten. Es steht dort immer ein Jahrgang geschrieben mit den Namen von sechs oder sieben Männern.

Po Ralsku hodně visely cedulky. Až v korunách stromů. Byly na nich seznamy vojáků. Říkali jsme si, jestli nejde o nějaké tajné hroby. Patrně to ale byly památeční tabule jednotek, které se chtěly nějak zviditelnit. Nicméně zajímavé je, proč to dávali tak vysoko? Možná, aby to neviděli jejich důstojníci. Je tam napsaný vždycky nějaký letopočet a pod ním jména šesti nebo sedmi mužů.

(Kommentar) Ein reiches Umfeld zum Kulturleben sagt aber vor, dass sich wohl nicht alle Soldaten über die Lebensbedingungen beschwert haben.

(Komentář) Bohaté zázemí pro kulturní vyžití ale napovídá, že asi ne všichni vojáci si na životní podmínky stěžovali.

DŠ: Kann man irgendwie beschreiben wie hier das normale Leben von Familien und Kindern aussah? Heute können wir es uns kaum vorstellen, in diesen Ruinen.

DŠ: Dalo by se nějak popsat, jak tady vypadal obyčejný život? Rodin, dětí. Dnes už to zní nepředstavitelně, v těch ruinách.

J. EDER: Einige von den Kulturhäusern funktionierten. In Kuřívody beispielsweise gab es einen Kinosaal mit einer Spitzentechnik. Für etwa 360 Menschen. In diesen Häusern fanden alle Festlichkeiten statt. Tage der Freundschaft, Lenin-Feste, Stalin-Feste...

EDER: Některé ty kulturní domy fungovaly. Třeba v Kuřívodech byl kinosál se špičkovou technikou. Asi pro 360 lidí. V těch domech se odbývaly veškeré oslavy. Dny družby, Leninovy oslavy, Stalinovy oslavy..

DŠ: Das heißt, dass es hier ziemlich lebhaft war.

DŠ: Takže to tady docela žilo.

J. EDER: Ja, sie lebten gesellig. Die Frauen waren meistens mit den Kindern zu Hause. Einige waren auch angestellt. Aber sonst lebte man hier ganz normal.

EDER: Ano, žili společenským životem. Ženské byly většinou doma s dětmi. Některé byly také zaměstnané na vojenských posádkách. Ale jinak se tu žilo normálním způsobem.

Es gab hier Geschäfte, am Anfang brachte man Ware aus der Sowjetunion hierher. Wir hatten also die Möglichkeit z.B. die Rentiersalami zu kosten. Dann hat sich das geändert und es war hier nur unsere Ware. Die haben aufgehört Fleisch hereinzuführen. Sie haben angefangen es direkt auf den Schlachthöfen in Tschechien auszuwählen. Das Brot wurde ihnen von unseren Bäckereien geliefert.

Měli tu obchody, ze začátku sem vozili zboží ze Sovětského svazu. Třeba jsme měli možnost ochutnat sobí salám. Situace se potom změnila a bylo už tam jenom zboží naše. Přestali sem dovážet maso. Začali si ho přímo v Čechách vybírat na jatkách. Chleba jim dodávaly naše pekárny.

Die Familien waren also perfekt gesichert. Eine Gage in tschechischen Kronen hier, eine andere in der russischen Währung zu Hause und jeden Monat bekamen sie Gutscheine für Fleisch, Brot, Butter.

Rodiny tedy byly perfektně zabezpečené. Jednak braly gáži v českých penězích tady, druhou gáži brali v ruských penězích doma a každý měsíc dostávaly talóny na maso, na chleba, na máslo.

DŠ: Wie hat es man hier mit den Durchfahrtsmöglichkeiten gehandhabt? Durfte ein Zivilist hierdurchkommen?

DŠ: Jak to tady bylo s průjezdem? Mohl se sem dostat někdo úplně civilní?

Es gab hier natürlich überall ein Eintrittsverbot. Die Durchfahrt *Mimoň – Mnichovo Hradiště* war jedoch erlaubt. Ohne anzuhalten. Z.B. die Deutschen aus der DDR kamen hier durch. Man durfte natürlich nicht anhalten oder abbiegen.

EDER: Všude byl samozřejmě zákaz vstupu. Byl tady povolený průjezd Mimoň – Mnichovo Hradiště. Bez zastavení. Třeba Němci z NDR tu projížděli. Samozřejmě, nesmělo se zastavit a nesmělo se odbočit.

DŠ: Es gab also irgendwo am Rande z.B. eine Kontrollpforte?

DŠ: Takže třeba někde na začátku byla kontrolní vrátnice?

J. EDER: Tja, seiner Zeit gab´s hier Abwehrangehörige und dann lief es also ganz normal – Hinweise, dass es sich um ein militärisches Sperrgebiet handelt. Halte- und Parkverbot...

EDER: No, jeden čas tu byli kontrarozvědčící a pak to fungovalo normálně. Upozornění, že se jedná o vojenský prostor. Zákaz zastavení, zákaz stání...

DS: Was wäre passiert, wenn jemand abgebogen wäre?

DŠ: Co by se stalo, když by někdo odbočil?

EDER: Tja, eigentlich nichts...

EDER: Mno, nic by se nestalo..

(Kommentar) (Zahlzeichen 1989) An die Bedeutung dieses Datums brauchen wir nicht zu erinnern. Im Februar folgenden Jahres wurde das Abkommen über den Abmarsch der sowjetischen Truppen unterschrieben. In Ralsko ging es schätzungsweise um zwanzigtausend Soldaten und Familienangehörige.

(Komentář) (pohled na cifru 1989). Význam netřeba připomínat. V únoru následujícího roku byla v Moskvě podepsána smlouva o odchodu sovětských vojsk z našeho území. V Ralsku se odhadem jednalo o dvacet tisíc vojáků a rodinných příslušníků.

Der letzte Transport ist am 30. Mai 1991 abgefahren. Dadurch wurde symbolisch unsere Moskau-Unterstellung beendet.

Poslední transport odjel 30. května v roce 1991. Tím naše podřízenost na Moskvě symbolicky skončila.

J. EDER: Ich bin der Meinung, dass die Einnahme gut organisiert war. Es wurde sehr schnell abgewickelt. Wir haben das eigentlich nicht richtig bemerkt. Plötzlich begann alles zu verschwinden.

EDER: Myslím, že ten záběr byl dobře zorganizovaný. Proběhlo to velmi rychle. Ani jsme to pořádně nezaznamenali. Najednou se všechno začalo ztrácet.

Ich sprach mit denen, die wegzogen. Sie sagten, dass einige Familien in Russland gewöhnlich nur ein Zimmer haben, wo sich die Frauen mit den Kindern aufhalten können. Die Truppen ziehen dann in die Steppen. Dort sollten sie provisorisch überleben, bis man ein passendes Quartier für sie findet.

Mluvil jsem s těmi, co odsud odcházeli. Říkali, že část rodin má v Rusku obvykle jednu místnost, kam se mohou ženské s dětmi uchýlit. Vojska, že se jinak stěhují do stepí. Tam měli provizorně přežívat, než se povede sehnat vhodné ubytování.

L. LAHODA: Im Jahre 1991 war das eine wirklich seltsame Gegend. Die Russen haben es in Eile verlassen und unsere Armee hat von ihnen die Objekte nicht übernommen, weil sie sie nie gebrauchen würde. Außer ein paar bedeutungslosen Stätten. Und Einheimische gab es dort nicht viele.

LAHODA: V tom 91. to byla opravdu zvláštní krajina. Rusové to opustili narychlo a naše armáda ty objekty po nich nepřevzala. S tím, že už je nikdy nebude potřebovat. Krom několika málo

bezvýznamných míst. A místních lidí tam také moc nebylo.

Zu der Zeit, wo die Russen da anwesend waren, haben dort nur Angestellte von *Militärischen Forsten* und vom Uranbetrieb gearbeitet... Aber das war alles. Es war wirklich eine öde, menschenleere Gegend.

V dobách, kdy tam byli Rusové, tam pracovali jenom zaměstnanci vojenských lesů, uranového podniku.. ale to bylo vše. Byla to opravdu liduprázdná krajina.

Die Landkarten stimmten nicht. Es ging darum, dass man gleich nach dem Abzug von Russen eine touristische Karte herausgegeben hat. Aber als Grundlage wurden militärische Karten verwendet, die in diesem Gebiet falsch waren. Man hat im guten Glauben eine militärische Landkarte abgezeichnet, aber außer ein paar bedeutenden Durchgangsstraßen war alles anders.

Mapy nesouhlasily. Šlo o to, že ihned s odchodem Rusů se vydala turistická mapa. Jenže základem byly vojenské mapy, které byly v té oblasti falešné. V dobré víře byla obkreslena vojenská mapa, ale krom několika významných silnic bylo vše jinak.

Oft sind wir in einem ein Meter hohen Gras gelandet, wo sich eine Durchgangsstraße hätte befinden sollen. Oder eine hundert Meter breite Panzerfahrstrecke anstatt tiefen Wäldern. Heute werden sehr genaue Karten herausgegeben, aber es gibt dort keine Panzerfahrstrecken, denn es wird angenommen, dass sie verwachsen waren. Also man zeichnete sie nicht ein.

Mnohdy jsme skončili v metr vysoké trávě tam, kde měla být silnice. Nebo byl sto metrů široký tankodrom, kde byly hluboké lesy. Dnes už vycházejí velmi přesné mapy, ale tankodromy tam nejsou, protože se předpokládá, že zarostou. Tak se do map nezakreslují.

Kein einziger Mensch rundherum. Das war das stärkste Erlebnis. Leere Durchgangsstraßen, wenn man die *Židlov*-Ebene befahren hat, hat man zehn Kilometer weit sehen können. Aber weit und breit niemand. Außer des Wildes. Ob ab und zu jemand vorbeigefahren ist, irrtümlicherweise sich verfahren hat oder ein Einheimischer den Weg abkürzen wollte.

Nikde ani človíček. To byl ten nejsilnější zážitek. Prázdné silnice, když jste vyjeli na židlovské pláň, tak jste viděli desítky kilometrů do dále. Ale nikde vůbec nikdo. Krom zvěře. Jestli tu a tam někdo projel. Omylem, že zabloudil nebo si místní zkracoval cestu.

Sonst ist die Natur hier wunderschön. Als ich mal darüber ein Buch schrieb, berechnete ich die Entfernung vom Prager Wenzelsplatz bis in die Mitte des Militärgiets. Nur 57 km. Und es handelt sich um eine Wildnis in der Mitte Europas. Noch heute würde ich das „die verlassenste Stelle in Mitteleuropa“ nennen. Das Gelände zählt 250 km².

Příroda je jinak krásná. Když jsem o tom psal knihu, počítal jsem vzdálenost od pražského Václavského náměstí do středu vojenského prostoru. Jenom 57 km. A jde o divočinu uprostřed Evropy. Ještě dnes bych to nazval nejpouštěnější místem ve střední Evropě. To území čítá 250 km čtverečních.

Ehrlich gesagt, einen Einheimischen trifft man dort immer noch nur selten. Oft treffen sie Touristen, Leute, die Pilze suchen oder Radfahrer. Für Wandertouristik ist das Gebiet ein bisschen zu groß. Radfahrer gibt es aber immer mehr.

Popravdě, místních lidí tam stále potkáte málo. Často potkáte turisty, houbaře a cyklisty. Na pěší turistiku je ten prostor příliš velký. Cyklistů ale hodně přibývá.

Für Naturwissenschaftler ist der Schießplatz Židlov interessant. Seinerzeit wurde es kultiviert, dann waren dort lange Jahre Panzer durchgefahren und die haben es zu einer Wüste verändert. Heute ist es wieder ein Naturgebiet. Aber im ursprünglichen Sinne, genauso wie es früher vor dem Mittelalter war. Heide, Gras, einsame Bäume. Die freie Natur tut, was sie will. Kein Wald, keine Wiese, nur die Wildnis. In diesem Sinne ist das Gebiet wertvoll.

Pro přírodovědce je zajímavá židlovská střelnice. Kdysi byla asi obdělávaná, pak tam desítky let přejížděly tanky a udělaly z toho jakousi poušť. Dnes se tam opět vrátila příroda. Ale v tom původním smyslu v jakém tady byla dávno před středověkem. Jde o vřesoviště, trávu a osamělé stromy. Naprosto volně si příroda dělá, co chce. Ani les, ani louka, jen divoká krajina. V tom je to území cenné.

DŠ: Als sie dort mit den Untersuchungen anfangen, hatten sie manchmal Angst?

DŠ: Když jste tam začali dělat průzkum, měl jste někdy strach?

L. LAHODA: Wir waren nie alleine dort. Wir waren bewaffnet. Vor allem wegen der wilden Tiere. Es wäre nichts Angenehmes gewesen in den Stacheldrähten einer Wildsau mit ihren Kleinen zu begegnen.

LAHODA: Nechodili jsme nikdy sami. Chodili jsme ozbrojeni. Šlo především o zvěř. Nebylo by příjemné potkat bachyni s mláďaty mezi řadou ostnatých drátů.

Etwa zwei Jahre nach der Aussiedlung der Russen war von dort aus ein Sender zu hören. Viele sind desertiert. Sie wollten nicht nach Russland zurück. Dann hat das aber aufgehört. Vielleicht holen sie von Ralsko nur noch versteckte Waffen. Man kann sagen, es ist schon ruhig heute.

Asi dva roky po odsunu Rusů byla z toho prostoru slyšet vysílačka. Mnoho jich zběhlo. Nechtěli zpět do Ruska. Pak to ale zmizelo. Do Ralska si možná chodí už jen pro ukryté zbraně. (úsměv) Dá se říci, že dnes už je tam klid.

Aber einmal passierte es, jemand hat auf uns gefeuert. Wir wissen nicht warum. Kein Schuss war zu hören. Wahrscheinlich eine Maschinenpistole. Es ist am Schießplatz Bělá passiert. Hunderte Meter weit keine Stelle, woher man hätte schießen können. Die Kugel kam angeflogen und wühlte sich in einen Baum.

Jednou se ale stalo, že po nás kdosi vystřelil. Nevíme proč. Nebyl však slyšet ani výstřel. Byl to patrně samopal. Stalo se to na bělské střelnici. Stovky metrů okolo nebylo místo, odkud by se vystřelilo. Kulka jen přiletěla a zaryla se do stromu.

Gewöhnlich hat man wirklich keine Angst dort. Man muss aber auf die Fallen außerhalb der Wege aufpassen. Seinerzeit lag auf dem Schießplatz Bělá alle zwei drei Meter etwas, was noch nicht explodiert ist. Und zwar etwas wirklich Großes.

Obvykle tam člověk strach skutečně nemá. Je ale dobré dávat pozor na nástrahy mimo cesty. Byla doba, kdy na dopadové ploše bělské střelnice každé dva tři metry leželo něco nevybuchlého. A opravdu velkého nevybuchlého.

Die Möglichkeit hat uns gefesselt: Wo in Mitteleuropa gibt es so etwas noch zu entdecken? In Europa gab es auf den Landkarten keine weißen Flecken mehr. Plötzlich war einer da: das ehemalige militärische Sperrgebiet Ralsko. Und auf einmal begann die alte vergessene Historie zu erscheinen. Die Stätte der ursprünglichen Besiedlung wurden durch die Anwesenheit der Truppen verwüstet. Den Rest hat man langsam gestohlen. Die Historie der Landschaft ist verschwunden. Und plötzlich war hier bei Prag eine Gegend da, von der man nichts weiß.

Nás zaujala ta možnost. Kde chcete dnes ve střední Evropě něco objevovat? V Evropě nebyla bílá místa na mapách. Najednou se ale jedno našlo: bývalý vojenský prostor Ralsko. A najednou se začala objevovat stará zapomenutá historie. Místa původního osídlení byla pobyttem vojsk zničena. Zbytek byl rozkraden. Historie krajiny zmizela. Najednou tady u Prahy se objevila oblast, o které se nic neví.

In den Archiven gibt es zwar ein paar Einträge, aber wir haben die Stätte detailliert untersucht um nachzuprüfen, ob sich dort das Dorf tatsächlich befunden hat. Wieviele Häuser waren dort, wo Wege durchführten etc.

Sice v archivech existuje pár záznamů, ale my jsme ty místa detailně procházeli, abychom ověřili, že ta vesnice tam skutečně stála. Kolik měla domů, kudy vedly cesty etc.

Ein Plattenhaus, wenn es nicht bewohnt wird... Wir sind z.B. im Städtchen *Jablonečko* angekommen. Dort stand ein vierstöckiges Plattenhaus mit Balkonen und Türen... Zuerst wollten wir dort übernachten. Aber es war nicht auszuhalten dort. Das war eine Geisterstadt! Die Fensterläden schlugen, die Türen knarrten, das Wasser tropfte von den Wasserhähnen, die Beleuchtung flackerte. Und weit und breit niemand! Wir haben lieber die Beine in die Hand genommen und ein Zelt im Wald gebaut... Heute sind davon nur Ruinen geblieben. Nach fünfzehn Jahren. Man kann sagen das Städtchen verschwindet spurlos.

Panelák, když bude neobydlený... Když jsme například přijeli do městečka Jablonečko. Tam stál čtyřpatrový panelový dům s balkóny a dveřmi.. Původně jsme tam chtěli přespat. Ale nevydrželi jsme tam. To bylo město duchů! Bouchaly okna, vrzaly dveře, tekla voda z kohoutků, poblikávalo veřejné osvětlení. A nikde nikdo nebyl! Sebrali jsme se a postavili si stan v lese... Dnes z toho zbyly naprosté ruiny. Po patnácti letech. Dá se říci, že to městečko mizí beze stopy.

J. EDER: Als hier im Jahre 1992 die Gemeinde entstanden ist, übernahm ich – als Bürgermeister - das Ganze. Es waren 1.200 Wohnungen und 1.000 Objekte!

EDER: Když se v tom 92. ustanovila obec, tak jsem to celé přebíral. Tady bylo 1200 bytů a 1000 objektů!

DS: Die Wohnungen waren völlig in Ordnung?

DŠ: To byly naprosto funkční byty?

J. EDER: Ja, das war alles völlig in Ordnung. Unsere Bürokratie hat leider keine Lösung gefunden. Die Regierung hatte kein Interesse es irgendwie zu lösen. Die Regierung mit dem Premierminister verbrachte hier einen ganzen Tag. Ich saß vorne im Bus neben ihm. Ich zeigte ihm das ganze Gelände und wir haben über die Perspektiven gesprochen.

EDER: To bylo všechno absolutně funkční. V naší byrokracii se bohužel nenašlo řešení. Tady byl velký nezájem vlády to nějakým způsobem řešit. Na celý jeden den tu byla vláda s panem

premiérem Klausem. Půl dne jsem s ním seděl v autobuse vpředu. Ukazoval jsem jim všechny ty lokality a mluvil o perspektivách.

Die Regierung hat verkündigt, dass die Privatisierung hier standardsmäßig abläuft. So kann man aber einen Betrieb privatisieren, der funktioniert. Wo Leute angestellt sind. Aber hier? Riesige verlassene Objekte?

Vláda vyhlásila, že se zde bude privatizovat standardním způsobem. Takhle se dá privatizovat podnik, který funguje. Kde jsou zaměstnaní lidé. Ale tady? Rozsáhlé opuštěné objekty?

Eine Standardprivatisierung beinhaltet eine Verkündigung in den Medien. Dann gibt es einen Bieterwettbewerb, Auswahlverfahren etc. Und für die Unternehmer, die interessiert waren, war diese Prozedur nicht auszuhalten. Und keiner wollte ein normales Privatisierungsverfahren erlauben. Ein Interessent würde sich bewerben und die Privatisierungskommission würde es ihm einfach übergeben.

Privatizace standardním způsobem obnáší vyhlášení pomocí médií. Pak udělat soutěž, výběrové řízení etc. A ty podnikatelé, kteří měli zájem, tuhle proceduru nevydrželi. A nikdo nechtěl povolit normální způsob privatizace. Že by se přihlásil zájemce a privatizační komise by mu to jednoduše předala.

Die Regierung hat beschlossen einen öffentlichen, internationalen Wettbewerb über die Nutzung des Gebietes auszurufen. Es wurde eine Kommission errichtet, ich war Mitglied. Die Kommission arbeitete ein Jahr lang. Eine Firma hat für ca 8 Millionen Kronen die Unterlagen über dieses Gebiet und die Perspektiven erarbeitet. Das Ergebnis hat man an die Botschaften der einzelnen Länder verschickt.

Vláda rozhodla, že na využití tohoto území vyhlásí veřejnou mezinárodní soutěž. Ustanovila se komise, já jsem v ní byl. Ta komise pracovala rok. Asi za 8 mil. korun jedna firma zpracovala údaje o tomto území, o jeho perspektivách. Výsledek se rozeslal na ambasády jednotlivých zemí.

Von den ausländischen Interessenten hat sich die Firma Rolls-Royce angemeldet. Und von den hiesigen die Gesellschaft „Svobodná zóna“. Also General Vacek, Oberst Zbytek. Und die Wallensteins.

Ze zahraničních zájemců se přihlásila firma Rolls-Royce. Z místních zájemců se přihlásila společnost Svobodná zóna. Tedy generál Vacek, plukovník Zbytek. A Valdštejnové.

Rolls-Royce wollte auf dem Flugplatz eine große Flugzeugmotorwerkstatt bauen.

Rolls-Royce chtěl na letišti vybudovat velkou opravnu leteckých motorů.

„Svobodná zóna“ hat ein sehr gutes Projekt über die Nutzung des ganzen Gebietes vorgelegt. Das Projekt wurde mindestens ein Jahr lang vorbereitet. Heute ist es in der UNO als ein Musterprojekt für Konversion von Militärgeländen aufgelegt. Man hat aber die Idee durchgesetzt, dass es gefährlich sei, dass das Gelände ehemalige Soldaten bekommen. Herr Vacek und auch Herr Zbytek hatten nämlich die besten Kontakte zu Russen.

Svobodná zóna předložila velmi kvalitní projekt na využití celého území. Ten projekt byl zpracováván minimálně rok. Dnes je uložený v OSN jako vzorový projekt na konverzi vojenských prostorů. V komisi se však prosadila myšlenka, že je nebezpečné, aby území dostali bývalí vojáci. Jak Vacek, tak Zbytek měli nejvyšší kontakty se Sověty.

Der nächste war Herr Wallenstein. Der hat sein Projekt im letzten Moment beendet. Als Ziel setzte er sich den Wassertransport nach Prag. Hier gibt es nämlich ein großes unterirdisches Trinkwasserreservoir. Das haben aber die Fachleute vom Tisch gewischt, es sei dumm. Wallenstein hatte aber ein großes Interesse an diesem Gebiet. Er hatte hier Restitutionsansprüche erhoben. Und das halbe Gebiet gehörte früher den Wallensteins.

Další byl pan Valdštejn. Ten zpracoval projekt na využití na poslední chvíli. Jako nosný program měl za cíl transportovat vodu do Prahy. Tady je totiž velká zásoba podzemní pitné vody. To však odborníci smetli ze stolu, že to je hloupé. Valdštejn o toto území měl ale velký zájem. Měl zde restituční požadavky. A polovina tohoto území dříve patřila Valdštejnům.

Wallenstein verlangte in der Restitution 4 Schlösser und 250 km² Wald. Man hat ihm das Eigentum aber nicht zurückgegeben. Ich hab mit ihm etwa 18 Stunden zusammengesessen. Eines schönen Tages ist er aber verschwunden und damit war das abgeschlossen.

Valdštejn požadoval v restituci vrátit 4 zámky a 250 km čtverečních lesů. K restituci však nedošlo, majetek mu nebyl vrácen. Měl jsem s ním asi 18 hodin sezení. Jednoho krásného dne však zmizel a tím to skončilo.

Zum Schluss blieb kein Interessent mehr, der das Gelände hätte nutzen können.

Nakonec to území zůstalo bez zájemce, který by ho využil.

Tja, die Firma Rolls-Royce hatte ein perfektes Projekt. Sie wollten den Flugplatz und anliegende Ausstattung, Sie wollten alles rekonstruieren und reparieren. Sie haben sogar einen Vertrag gezeigt, den sie mit den Russen abgeschlossen hatten. Sie sollten ihre alten Flugzeugtriebwerke reparieren. Die kamen ein halbes Jahr lang hierher und auch zum Herrn Minister Dyba. Nach diesem halben Jahr sind sie zu mir gekommen und sagten: „Herr Bürgermeister, wir treten davon zurück. Herr Dyba weiß eigentlich nicht, ob er das vermieten, verkaufen oder nicht verkaufen soll. Und daran sind wir nicht gewohnt. Bei uns legt man ein Angebot vor und der Partner sagt Ja oder Nein. Auf Wiedersehen!“

Mno, firma Rolls-Royce měla perfektní projekt. Chtěla letiště a přilehlé zařízení. S tím, že by vše zrekonstruovala, opravila. Ukázali dokonce smlouvu s Rusy, že by jim tu měnili zastaralé dopravní motory v jejich zastaralých letadlech. Jezdili sem půl roku. Jezdili i za panem ministrem Dybou. Po půl roce ale přišli a říkali: „Pane starosto, my tu končíme. On pan Dyba neví, jestli to má pronajmout, prodat nebo neprodat. A my na toto jednání nejsme zvyklí. U nás je zvykem přijít, dát nabídku a partner ať řekne ano, ne. Na shledanou.“

L. LAHODA: Am Anfang waren dort viele militärische Denkmäler. Man könnte sagen, was wäre hier nach den Russen geblieben? Aber je ferner der Kalte Krieg ist, desto preiswerter werden diese Denkmäler.

LAHODA: Ze začátku tam bylo hodně vojenských památek. Člověk by mohl říci, co tu zbylo po Rusech? Ale právě čím je Studená válka dál, tím více tyto památky budou získávat na ceně.

Z.B. die Kerndepots. Kurz nach der Aussiedlung waren sie sehr gut erhalten. In Europa könnte es zu einem einzigartigen Museum werden, das viele Leute aus Westeuropa besuchen würden. Dort gibt es nichts dieser Art. Wo sonst kann man ein perfekt erhaltenes Depot von russischen Geschossen sehen, die auf den Westen gerichtet waren? Russische Anschriften, Maschinen, ein 10 Tonen schweres Tor mit Fernbedienung... Es ist wirklich sehr schade, dass

diese Objekte zu keinem Freilichtmuseum erhalten worden sind.

Například ty jaderné sklady. Těsně po odsunu výborně zachovalé. V rámci Evropy by to mohlo být jedinečné muzeum, kam by se jezdili lidé ze západní Evropy. Nic takového tam neměli. Kde můžete vidět funkční ruský sklad střel, které byly namířené na západ? Ruské nápisy, stroje, dálkově ovládaná deseti tunová vrata... Je opravdu velká škoda, že tyto objekty se nepodařilo zachovat jako skanzen.

Titel: Rückkehr der Wohlau-Tschechen (Wohlau = Volyně)

Titulek: Návrat volyňských Čechů

J. EDER: Die Wohlau-Tschechen. Es geht um die dritte Generation von Tschechen, die in die Ukraine umgezogen sind. In das *Malinovka-* oder *Zubovština-*Gebiet. Es waren tschechische Kommuniten, die in der Ukraine sehr geschätzt waren. Sie konnten perfekt wirtschaften.

EDER: Volyňští Češi. Je to asi třetí generace Čechů, kteří se přestěhovali na Ukrajinu. Do oblasti Malinovky, Zubovštiny. Byly to české komunity, které byly na Ukrajině velmi uznávané. Uměli perfektně hospodařit.

Ein großes Problem entstand, nachdem sie eingewandert sind. Man hat ihnen versprochen, dass sie eine Wohnung, einen Job und die Staatsbürgerschaft kriegen. Man hat sie mit viel Aufruhr begrüßt. Mit Brot und Salz. Und das war´s auch schon!

Velký problém byl, když se nastěhovali. Bylo jim slíbeno, že dostanou ubytování, postará se jim o zaměstnání a že dostanou občanství. Přijeli, nastěhovali je. S velkou slávou. Chlebem a solí. A tím to všechno skončilo!

Einen Job zu finden war ein riesiges Problem, ärztliche Betreuung auch. Denn sie hatten kein Staatsbürgerrecht. Wir haben Verschiedenes unternommen, sogar einen Brief an unseren Staatsoberhaupt und an den Parlamentspräsidenten verschickt. Es war der Herr Uhde hier und der ganze Petitionsausschuss. Das Ergebnis war, es gäbe kein Gesetz laut dem sie die Staatsbürgerschaft früher als nach fünf Jahren hätten gewinnen können. Unser Argument war, dass dies unlogisch sei. Der Staatspräsident hat sie zwar eingeladen, aber - ohne das Bürgerrecht kann man sie nicht anstellen. Sie waren bei keiner Krankenkasse versichert, also das Problem mit der ärztlichen Betreuung. Wir halfen ihnen die ganze Zeit irgendwie zu überstehen. Wir haben für sie einen Job gefunden, ohne dass sie die Staatsbürgerschaft gehabt haben. Nach etwa zwei Jahren hat man die Meinung geändert und sie haben letztendlich das Bürgerrecht gewonnen. Einige haben es aber bis heute noch nicht. Die Ukraine verlangte nämlich relativ hohe Summen für die Ausbürgerung. Tja, und einige ältere Leute haben das bis heute nicht geklärt.

Se zaměstnáním byl obrovský problém, zdravotnictví byl obrovský problém. Protože neměli občanství. Dělali jsme různé akce, včetně dopisu panu prezidentovi a předsedovi parlamentu. Byl tu pan Uhde, byl zde celý petiční výbor. Výsledkem bylo, že prý neexistuje zákon, aby dostali občanství dříve než za pět let. Argumentovali jsme, že to je nelogické. Pan prezident je pozval, ale bez občanství nemohou do žádné služby. Ve zdravotnictví problém, protože nejsou pojištěni. Celé to období jsme s nimi nějak přetloukli. Práci jsme jim sehnali, že je někde vzali, aniž by měli občanství. Asi po dvou letech se nakonec změnil názor a občanství dostali. Někteří ho však dodnes nemají. Ukrajina totiž požadovala dost vysoké finanční částky za vyvázání z občanství. No a někteří staří lidé to dodnes nemají vyřešené.

Das war ein großes Problem...

Byl s tím velký problém...

Trailer

Trailer

(Kommentar) Die Ruinen haben einen gewissen Zauber. Es reicht nur für eine Weile stehen zu bleiben und sich in ihre Atmosphäre einzuhorchen. Der Biologe Richard Višňák bricht in seiner Freizeit auf um Antworten auf nicht ausgesprochene Fragen zu suchen. Durch die Kamera schaut er sich alte Gebäude an und publiziert ausgewählte Bilder im Internet.

(Komentář) Ruiny mají své kouzlo. Stačí se na chvíli zastavit a zaposlouchat do jejich atmosféry. Biolog Richard Višňák ve volném čase vyráží hledat tajemné odpovědi na nevyčtené otázky. S fotoaparátem prochází staré budovy a vybrané snímky publikuje na internetu.

R. VIŠŇÁK: Wenn man die Wohnungen betritt, entdeckt man beispielsweise die alte Tapezierung. Es kommt uns heute zu knallig und geschmacklos vor. Dennoch wirkte es auf mich irgendwie häuslich, gemütlich. Als ich drinnen war, wurde ich mir bewusst, dass das Haus, wo keine Fenster, abgestürzte Balkone, ausgerissene Klosett- und zerschlagene Spülbecken sind, dass das Haus für Hunderte Menschen eine relativ zivilisierte Wohnung war. Obwohl jemand einwenden kann, dass der sowjetische Mensch nicht so zivilisiert war. Ich wohne aber in *Stráž* in einem Plattenhaus, das nur ein bisschen besser aussieht und als ich von einem Milieu in das andere kam... wurde mir plötzlich klar, wie vergänglich und verknüpft das alles ist.

RICHARD VIŠŇÁK: Když vejdete do těch bytů, tak objevíte třeba to původní strakaté vytapetování. Což pro našince působí velice křiklavě a nevkusně. Nicméně na mě to budilo takový domácí dojem. Když jsem tam přišel, tak jsem si uvědomil, že ten dům, kde už nejsou okna, kde jsou popadané balkony, kde jsou vytržené záchodové mísy, rozbitá umyvadla. Že sloužil jako poměrně civilizované obydlí stovkám lidí. I když leckdo namítne, že civilizovanost sovětského člověka nebyla zas tak vysoká. Já, protože bydlím tady ve Stráži v panelácích, které vypadají jenom o chloupek lépe, když jsem přecházel z jednoho prostředí do druhého.. najednou jsem si uvědomoval, jak je to všechno pomíjivé a jak to je provázané.

(Spritzer an der Wand)

(Pohled na stříkanec na zdi)

Hier ist es schön, wo die Heizkörper sind. Man hat die Rohre abgeschnitten, es ist schön wie das rostfarbige Wasser dort verspritzt ist. Das ist ein dankbares Objekt zum Fotografieren.

Tady je také pěkné, jak jsou ty radiátory. Když jim uřízli tu trubku, tak je pěkné jak je tam rozstříkaná rezavá voda. To je vděčný fotografický objekt.

R. VIŠŇÁK: Es ist eine Reise in die Vergangenheit, die ich ein bisschen idealisiere. Mir kommen diese alten Bauten wunderschön vor. Ganz zu schweigen von den militärischen, da bin ich eigentlich der gegenteiligen Meinung. Ich finde sie wunderschön. Oft passiert mir, dass ich zu einem Objekt komme, z.B. zu einer Kirche, die eine Rekonstruktion benötigen würde und sage mir, wie prächtig das Bauwerk ist. Wie entwertet wäre sie, wenn man sie repariert hätte. Wenn dort eine glatte Fassade wäre. Die alte Fassade, vielerlei meliert,

blättert sich in verschiedene Figuren ab... bildnerisch sehr attraktiv. Ich meine damit natürlich nicht, dass die Kirche einstürzen sollte. Das wäre schon ein bisschen extrem.

RICHARDVIŠŇÁK: Je to taková cesta do minulosti, kterou si trochu idealizují. Mě tyhle staré stavby připadají krásné. A to nemluvím o těchto vojenských, o kterých si myslím pravý opak. Přijdou mě krásné. Často se mi stane, že přijdu k nějakému objektu, třeba ke kostelu. Který by vyžadoval rekonstrukci a říkám si, jak je ta stavba nádherná. Jak by byla znehodnocena, když by ji opravili. Kdyby tam byla ta hladká fasáda. Ta stará fasáda. Všelijak melírovaná, loupe se do různých obrazců.. výtvarně to je velice atraktivní. Tím samozřejmě nemyslím, aby ten kostel spadl. To už je trochu extrém.

Von der ästhetischen Sicht her verfügen die Ruinen über einen gewissen Zauber und Scharm. Besonders wenn es um Bauruinen geht, die in der Zeit, wo sie entstanden sind, von einem bildnerischen oder architektonischen Wert gewesen waren.

Z estetického hlediska ty ruiny mají svůj půvab. Zvláště, když to jsou ruiny staveb, které měly výtvarnou hodnotu nebo architektonickou hodnotu v době svého vzniku.

(Kommentar) Eine Bauruine ist ein Fenster in die Geschichte. Allerdings mit einem Fensterladen, der langsam zugemacht wird. Ebenso wie die Betonstückchen mit ihren Geschichten in die Natur wiederkommen. Das ehemalige Leben verfällt in Staub und es kommt ein neues.

(Komentář) Ruina je oknem do historie. Avšak s okenicí, která se pomalu zavírá. To jak přírodě vrací se kousky betonu i s jejich příběhy. Někdejší život upadá v prach a přichází další.